

Anmälan mot Kriminalvården, anstalterna Tidaholm och Skogome, om avskildhetsplacering av en förvarstagen, underlåtenhet att besvara framställningar, ersättning och brevgranskning

---

Anmälan m.m.

AA klagade, i en anmälan som kom in till JO den 3 mars 2009, på Kriminalvården, anstalterna Tidaholm och Skogome. Han anförde därvid bl.a. följande. Han förflyttades den 10 oktober 2008 (*enligt utdrag ur Kriminalvårdens klient-administrativa system, KLAS, skedde förflyttningen den 12 oktober 2008; JO:s anm.*) från anstalten Skogome till anstalten Tidaholm och har sedan dess varit avskildhetsplacerad i fem månader utan beslut härom. Han har dessutom varit utan pengar i tre månader. Anstalten besvarar inte hans framställningar om att få träffa kriminalvårdsinspektören och om att få flytta.

AA upplyste per telefon samma dag som anmälan kom in om att han denna dag hade fått träffa kriminalvårdsinspektören, som bett honom att lämna in en anhållan, och han framförde önskemål om att JO skulle avvakta med handläggningen av ärendet till dess att han visste hur situationen utvecklade sig.

I en skrivelse som inkom den 6 mars 2009 anförde AA att han önskade att JO:s handläggning skulle fortgå. Han lade till att anstalten hade öppnat brev till honom från myndigheter.

AA uppgav i ett telefonsamtal den 11 mars 2009 i huvudsak följande.

Han sitter fortfarande placerad i avskildhet, men han fick igår veta att anstalten skickat en begäran till regionkontoret om omplacering av honom. Först igår fick han ett beslut om placering i avskildhet.

I fråga om den uteblivna ersättningen de tre senaste månaderna har personalen sagt att de kan göra vad de vill. Han har skrivit till anstalten två gånger utan att få svar. I anstalten Skogome fick han ersättning under den tid han satt i förvar.

Han översänder det brev från en myndighet vilket anstalten har öppnat.

AA gav in kuvert från Försäkringskassan och Personskadereglering AB (PSR). Av stämplarna på kuverten framgick bl.a. att breven hade granskats av anstalten Skogome respektive anstalten Tidaholm med stöd av 26 § lagen (1974:203) om

Kriminalvård i anstalt (kriminalvårdslagen) och att granskningen skett genom öppnande utan genomläsning av innehållet.

Utredning

Utdrag ur AA:s behandlingsjournal hämtades in och granskades. Därefter remitterades anmälan, jämte kompletteringar och kuvertet från Försäkringskassan, till Kriminalvården för yttrande. I remissvaret anförde Kriminalvården, region Väst, genom regionchefen BB, följande.

Bakgrund

AA dömdes den 17 januari 2007 av Hovrätten för Nedre Norrland till fängelse tre år samt utvisning [---]. Dag för villkorlig frigivning inföll den 7 oktober 2008 och samma dag beslutade Regeringsrätten om förvar enligt 10 kap. 1 § utlänningslagen. AA ankom till anstalten Tidaholm den 12 oktober 2008 från anstalten Skogome efter att ha rapporterats för våld eller hot mot medintagen samt våld eller hot mot tjänsteman.

Obesvarade anhållan

Enligt kriminalvårdsinspektör CC på anstalten Tidaholm har man inte funnit någon anhållan från AA som inte besvarats. CC har vid två tillfällen personligen samtalat med AA.

Kriminalvården gör följande bedömning

Det har inte gått att utreda AA:s påstående om att anhållan lämnats obesvarade, men det kan konstateras att AA har fått tillfälle att tala med en kriminalvårdsinspektör på avdelningen.

Avskildhetsbeslut

Av inhämtat yttrande från kriminalvårdsinspektör CC framgår att AA vid ankomsten placerades på anstalten Tidaholms avskildhetsavdelning, och att ett beslut om avskildhet enligt KvaL fattades samma dag. Anstalten Tidaholm upphävde den 14 oktober 2008 beslutet om avskildhet i och med att det upptäcktes att AA:s verkställighet redan avtjänats och att Regeringsrätten beslutat om förvar i avvaktan på att AA:s utvisning verkställs. Anstalten Tidaholm gjorde bedömningen att AA skulle vara fortsatt placerad på anstaltens avskildhetsavdelning i avvaktan på annan placering eller utvisning ur riket med anledning av att AA på grund av det begångna sexualbrottet samt den allvarliga misskötsamheten inte kunde placeras på anstalten Tidaholms normalavdelning.

Den 2 mars dömdes AA av Göteborgs tingsrätt till en månads fängelse och tidigare villkorligt medgiven frihet förklarades förverkad till en tid av en månad. Domen blev verkställbar den 5 mars 2009, och anstalten Tidaholm fattade därför ett nytt beslut om avskildhet enligt KvaL samma dag, vilket omprövades men inte ändrades den 13 mars 2009. AA förflyttades den 18 mars 2009 från anstalten Tidaholm till anstalten Salberga för att efter villkorlig frigivning komma att utvisas ur riket.

Författningsbestämmelser

Av 11 kap. 2 § utlänningslagen (2005:716) framgår att – såvitt nu är av intresse – för behandlingen av en utlänning som enligt 10 kap. 20 § placerats i kriminalvårdsanstalt, häkte eller polisarrest gäller lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. i tillämpliga delar. Utlänningen skall, utöver vad som följer av nämnda lag, beviljas de lättnader och förmåner som kan medges med hänsyn till ordningen och säkerheten inom anstalten, häktet eller arresten.

Vill en häktad vistas tillsammans med en eller flera andra häktade, skall han eller hon enligt 3 § lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. ges

tillfälle till det. Mer än en häktad får också förvaras i samma rum, om det är synnerligen påkallat av utrymmesskäl eller annan särskild anledning. Gemensam vistelse och gemensam förvaring får dock inte äga rum, om det innebär fara från säkerhetssynpunkt eller, i fråga om den som är häktad på grund av misstanke om brott, fara för att bevis undanröjs eller utredning om brott på annat sätt försvåras. Om en häktad förvaras i en annan lokal än häkte, får möjligheterna till gemensam vistelse begränsas med hänsyn till lokalförhållandena.

Enligt 3 kap. 1 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för behandling i häkte (KVFS 2007:1) ska för häktade, som inte omfattas av restriktioner meddelade av åklagare, vistelse i gemensamhet erbjudas när den häktade inte är upptagen av andra aktiviteter. Om den häktade av säkerhetsskäl inte kan medges gemensam vistelse skall beslut härom meddelas. Av de allmänna råden framgår att om en häktad inte medges gemensamhet bör beslutet fortlöpande omprövas. Så snart skälet för att inte tillåta gemensamhet inte längre föreligger bör den häktade snarast erbjudas gemensamhet.

Av 20 § första stycket 1 lagen (1974:203) om kriminalvård i anstalt får en intagen hållas avskild från andra intagna, om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet eller föreliggande fara för den intagnes eller annans säkerhet till liv eller hälsa eller för allvarlig skadegörelse på anstaltens egendom.

Kriminalvården gör följande bedömning

Med anledning av att AA var dömd för sexualbrott samt att han gjort sig skyldig till allvarlig misskötsamhet i form av våld mot tjänsteman och annan medintagen gjorde anstalten Tidaholm bedömningen att AA, utifrån förutsättningarna på anstalten Tidaholm, vid ankomsten den 12 oktober 2009 (rätteligen 2008; JO:s anm.) skulle vara placerad i avskildhet enligt 20 § första stycket 1 KvaL. Det kan konstateras att beslutet fattades med felaktigt lagstöd eftersom AA sedan den 7 oktober inte längre verkställde utan var förvarstagen, vilket innebär att KvaL inte var tillämplig. Anstalten Tidaholm hävde beslutet om avskildhet enligt KvaL två dagar senare.

AA var alljämt placerad i avskildhet som förvarstagen fram till och med den 5 mars 2009, men utan att något formellt beslut fattats. Vad gäller förvarstagna som är placerade i anstalt gäller häkteslagen i tillämpliga delar. Såvitt avser gemensam vistelse får sådan inte äga rum om det föreligger fara ur säkerhetssynpunkt. Finner man att det föreligger sådana säkerhetsskäl ska dock beslut meddelas. Detta beslut ska omprövas fortlöpande. I detta fall har anstalten Tidaholm överhuvudtaget inte fattat något sådant beslut, vilket har medfört att AA inte har vare sig fått del av en motivering eller kunnat begära omprövning av beslutet. Kriminalvården kan konstatera att handläggningen av AA:s avskildhet som avser tiden mellan den 14 oktober 2008 fram till den 5 mars 2009 har varit felaktig, och beklagar den olägenhet det har inneburit för AA.

För tiden från det att AA den 5 mars 2009 påbörjade verkställigheten avseende den andra domen till och med den 18 mars samma år då han förflyttades har anstalten Tidaholm fattat ett beslut med hänvisning till korrekt bestämmelse om avskildhet enligt 20 § första stycket 1 KvaL.

Ersättning

Av anstaltens yttrande framgår följande avseende frågan om ersättning. Sysselsättningsplikten för de intagna regleras i KvaL. Är man förvarstagen har man ingen sysselsättningsplikt, men det finns ingenting som hindrar en förvarstagen som vill arbeta från att delta i lämplig sysselsättning och att också få ersättning för utfört arbete.

I detta fall har AA förflyttats på grund av misskötsamhet, och det har med anledning av att AA är dömd för sexualbrott inte varit möjligt att placera honom på en normalavdelning, eller erbjuda någon sysselsättning i arbetsdriften på anstalten Tidaholm.

Vid ankomsten hade AA med sig 245 kronor från anstalten Skogome. I november 2008, vecka 46, tillsändes 500 kronor till AA. Från den 12 oktober 2008 till den 14 januari 2009 har han inte erhållit några medel från Tidaholm.

Under 2009 har AA under en vecka erbjudits ett stöduppdrag på avskildhetsavdelningen, samt varje vecka från den 14 januari fram till förflyttningen erhållit ersättning enligt lönearten "brist på programverksamhet" som utgörs av ca 212 kronor per vecka. Vid förflyttningen till anstalten Salberga utbetalades 715,39 kr från AA:s konton på Tidaholm.

Författningsbestämmelser

Av 5 § lag (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. framgår att den häktade om möjligt skall erbjudas arbete eller annan därmed jämförlig sysselsättning under häktningsstiden. Den häktade skall vidare ges möjlighet att utföra arbete som han eller hon själv har skaffat sig, om det kan ske utan olägenhet.

Enligt 7 § förordning (1976:376) om behandling av häktade och anhållna m.fl. utgår ersättning för arbete eller annan jämförlig sysselsättning som tillhandahålls den som är intagen i förvaringslokal som står under Kriminalvårdens tillsyn. Kriminalvården meddelar föreskrifter om ersättningen i enlighet med de riktlinjer som regeringen för varje år anger.

Av 2 kap. 12 § KVFS 2007:1 framgår att en häktad får beviljas bidrag till fickpengar om han eller hon under tiden i häkte saknar eller i häktet har begränsad tillgång till ekonomiska medel vid dagen för utbetalningstillfället. Bidraget får, tillsammans med de medel han eller hon själv eventuellt innehar, uppgå till högst 0,2 % av gällande prisbasbelopp, avrundat till närmast högre tiotal kronor och betalas ut en gång per vecka. Sådant bidrag får även beviljas häktad under tid han eller hon är intagen i rättspsykiatrisk enhet eller allmänt sjukhus.

Kriminalvården gör följande bedömning

I vissa fall placeras förvarstagna på anstalten Tidaholm, och dessa får då oftast delta i sysselsättning om de så önskar. AA har med anledning av sitt brott samt den allvarliga misskötsamheten inte kunnat placeras på anstalten Tidaholms normalavdelning, och därmed heller inte kunnat erbjudas sysselsättning. Kriminalvården ska enligt häkteslagen om möjligt erbjuda arbete till en förvarstagen, men i detta fall har anstalten Tidaholm enligt Kriminalvårdens bedömning haft skäl för att inte erbjuda AA arbete i arbetsdriften med anledning av den brottslighet han är dömd för.

Såvitt avser ersättning i övrigt har häktad möjlighet att erhålla s.k. häktesbidrag under vissa förutsättningar. AA har inte erbjudits sådan ersättning av anstalten Tidaholm. Det har på anstalten förekommit vissa oklarheter angående hur ersättning för förvarstagna ska hanteras i och med att KvaL inte kan tillämpas. Anstalten Tidaholm har nu informerats om att reglerna om häktesbidrag ska användas för det fall en förvarstagen inte kan erbjudas sysselsättning.

Brevgranskning

AA har bifogat en kopia på ett kuvert från Försäkringskassan med den stämpel anstalten Skogome har fyllt i, där det anges att granskning har skett med stöd av 26 § KvaL, att granskningen har skett genom öppnande utan genomläsning av innehållet samt att den intagne inte har närvarat. AA ifrågasätter varför anstalten har öppnat myndighetspost.

Anstalten Skogome har yttrat sig, men uppger att de inte kan svara på vad som föregått brevgranskningen då det förflutit lång tid sedan det inträffade. Man uppger dock att det är fel ruta som kryssats i; det ska rätteligen vara rutan som anger att granskningen har skett i enlighet med 25 § KvaL. Enligt anstalten Skogome är det ytterst ovanligt att myndighetspost öppnas.

Författningsbestämmelser

Av 25 § lag (1974:203) om kriminalvård i anstalt framgår att brev mellan en intagen och en advokat, en svensk myndighet eller ett internationellt organ som har av Sverige erkänd behörighet att ta emot klagomål från enskilda ska vidarebefordras

utan granskning. Om det finns anledning att anta att uppgiften om avsändare i ett sådant brev till en intagen är oriktig, får brevet granskas i syfte att utreda vem avsändaren är.

Enligt 4 kap. 2 § Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd för verkställighet i anstalt (KVFS 2008:3) (numera KVFS 2009:4; JO:s anm.) ska granskningen, i det fall den intagne inte är närvarande, utföras av minst två tjänstemän. Av de allmänna råden följer att den intagnes närvaro vid granskningen kan vara särskilt angelägen när anstalten funnit anledning att granska sådan post som avses i 25 § KvaL.

Kriminalvården gör följande bedömning

Enligt gällande bestämmelser har Kriminalvården möjlighet att i undantagsfall granska myndighetspost – i det fall anstalten har anledning att anta att uppgiften om avsändaren är oriktig. Region Väst kan av vad som framkommer av det kopierade kuvertet inte se varför man i detta fall skulle fatta misstankar om att försändelsen inte kom från Försäkringskassan. Anstalten Skogome har inte kunnat inkomma med någon förklaring till det inträffade. Det har inte heller visats att anstalten innan granskningen gjort någon utredning för att säkerställa varifrån brevet kom, t.ex. genom att ringa Försäkringskassan.

Vid brevgranskning ska den intagne underrättas om granskningen, däribland med vilket stöd granskningen har skett. Anstalten Skogome har kryssat i fel ruta på stämpeln, vilket medför att AA har erhållit felaktig information. Anstalten har heller inte låtit AA närvara vid öppnandet, vilket enligt de allmänna råden kan vara särskilt angeläget då det är fråga om granskning av myndighetspost.

Kriminalvården kan konstatera att anstalten Skogome vid hanteringen av försändelsen från Försäkringskassan agerat felaktigt på ett flertal punkter, och Kriminalvården beklagar det inträffade. Det är ur ett rättssäkerhetsperspektiv av yttersta vikt att brevgranskningen – som innebär en inskränkning av grundlagsstadgade rättigheter – sker i enlighet med föreskrifterna, och att en eventuell misstanke om att avsändaren av myndighetspost är oriktig är ordentligt underbyggd. Region Väst har under året samlat in anstaltens brevgranskningsrutiner för att säkerställa att de överensstämmer med lagstiftningen på området, samt genomfört utbildnings- och informationsinsatser till såväl kriminalvårdschefer som kriminalvårdare. Av översynen framgick att rutinerna är skrivna i överensstämmelse med gällande bestämmelser, men som det här ärendet visar är hanteringen av viss post dessvärre ändå bristfällig. Anstalten Skogome har lagt till i sina rutiner att man i brevgranskningsloggaren ska notera orsaken till att myndighetspost har öppnats, samt att den alltid ska föregås av en utredning av huruvida avsändaren är riktig.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Underlåtenhet att besvara framställningar

Utredningen ger inte stöd för AA:s påstående om att anstalten Tidaholm underlåtit att besvara hans framställningar.

Placering i avskildhet

Kriminalvårdens ställningstaganden i säkerhetsfrågor, som den i detta ärende aktuella frågan om placering i avskildhet, grundas ytterst på sådana överväganden som JO är återhållsam med att uttala sig om. Det som har kommit fram i ärendet ger mig inte anledning att frånga den principen. Jag kommer således inte att uttala mig om anstaltens bedömning i sakfrågan, dvs. att AA skulle vara placerad i avskildhet, utan endast om den formella hanteringen av frågan.

Att placera någon i avskildhet är en från humanitär synpunkt mycket ingripande åtgärd. När så sker måste, av hänsyn till den enskildes rättssäkerhet, kravet på en korrekt hantering ställas mycket högt.

Av utredningen framgår att anstalten Tidaholm placerade AA i avskildhet den 12 oktober 2008 med stöd av kriminalvårdslagen. Av 11 kap. 2 § tredje stycket utlänningslagen (2005:716) följer emellertid att det inte var kriminalvårdslagen, utan lagen (1976:371) om behandlingen av häktade och anhållna m.fl. (häkteslagen), som var tillämplig, eftersom AA var förvarstagen. När misstaget uppdagades den 14 oktober 2008 hävde anstalten beslutet. AA var emellertid fortsatt avskildhetsplacerad – utan ett formellt beslut – fram till dess att den nya domen började verkställas den 5 mars 2009, dvs. under drygt fyra månader. För tiden därefter fattade anstalten ett beslut om avskildhetsplacering i enlighet med kriminalvårdslagen.

Förutom att AA genom avsaknaden av ett formellt beslut inte fick en skriftlig motivering till avskildhetsplaceringen, fråntogs han möjligheten till en rättslig prövning av den. Anstalten förtjänar mycket allvarlig kritik för det inträffade.

Ersättning

Av utredningen framgår att det i anstalten Tidaholm förelegat oklarheter angående hur frågan om ersättning till förvarstagna skulle hanteras. Detta är givetvis otillfredsställande.

Brevgranskning

Enligt 2 kap. 6 § regeringsformen är varje medborgare gentemot det allmänna skyddad mot bl.a. undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse. Skyddet för förtrolig kommunikation får enligt 2 kap. 12 § regeringsformen begränsas genom lag eller, undantagsvis, annan författning. Både kriminalvårdslagen och häkteslagen innehåller sådana begränsningar. – Motsvarande skydd gäller enligt 2 kap. 22 § andra stycket 3 regeringsformen även för utlännning här i riket, om inte annat följer av särskild föreskrift i lag.

Av brevgranskningsstämpeln på kuvertet från Försäkringskassan framgår att anstalten Skogomes granskning har utförts den 26 september (2008; JO:s anmärkning). Vid denna tidpunkt avtjänade AA ett fängelsestraff. Bestämmelsen i bl.a. 25 § kriminalvårdslagen om brevgranskning var således tillämplig. Kriminalvården har i sitt yttrande redogjort för nämnda bestämmelse och för myndighetens föreskrifter och allmänna råd i frågan.

Det skydd för förtrolig kommunikation som regleras i 25 § kriminalvårdslagen kan ses som en för intagna i kriminalvårdsanstalt anpassad form av det skydd som gäller enligt 2 kap. 6 § regeringsformen. Det är därför av stor vikt att posthanteringen i anstalterna sköts enligt bestämmelserna i kriminalvårdslagen.

Av utredningen framgår att anstalten granskat AA:s myndighetspost utan att de rättsliga förutsättningarna härför varit uppfyllda. Anstalten har dessutom inte hänvisat till den bestämmelse i kriminalvårdslagen som reglerar granskning av

myndighetspost. För det fall att granskning i detta fall skulle ha fått ske, borde anstalten för övrigt ha övervägt att låta AA närvara vid den.

Utredningen tyder på att anstalten hanterade brevet helt utan beaktande av att särskilda regler gäller för myndighetspost. Jag är mycket kritisk till det inträffade.

När det gäller breven från Personskadereglering AB, som granskats av anstalten Tidaholm den 4 och den 9 mars 2009, kan jag konstatera att det är fråga om ett privaträttsligt subjekt och att brev från bolaget inte utgör s.k. myndighetspost. Det som AA har anfört om öppnande av myndighetspost avseende dessa brev ger mig inte anledning att kritisera Kriminalvården. Jag vill dock i sammanhanget erinra om att AA var förvarstagen vid tidpunkten för den förstnämnda brevgranskningen. En granskning skulle således i det fallet ha skett utifrån häkteslagens bestämmelser härom.

Avslutande synpunkter

Avslutningsvis har det aktuella ärendet påvisat dels påtagliga brister i anstalts-personals kunskap om vilka regler som gäller för förvarstagna, dels bristande hantering av myndighetspost. Det är av synnerlig vikt att Kriminalvården ser till att personal som hanterar dylika frågor tillförs nödvändig kompetens för att undvika att liknande fel inträffar igen.

Ärendet avslutas.